

REZULTATI ŠTETJA VODNIH PTIC V JANUARJU 2002 V SLOVENIJI

Results of the Mid-Winter Waterfowl Counts in January 2002 in Slovenia

BORUT ŠTUMBERGER

Cirkulane 41, SI-2282 Cirkulane, Slovenija, e-mail: stumberger@siol.net

1. Uvod

Štetje vodnih ptic – International Waterfowl Census (IWC) – je eden največjih terenskih raziskovalnih projektov na svetu; organiziran v globalno mrežo ornitologov z namenom zbirati osnovne podatke o velikosti in razvoju svetovnih populacij vodnih ptic deluje pod pokroviteljstvom Wetlands International (ROSE & SCOTT 1997, MOOIJ 1999). Cilj IWC je organizirati in opravljati monitoring z rednimi standardiziranimi štetji vseh vrst vodnih ptic po vsem svetu. Velikost populacij, sezonska porazdelitev in populacijski trendi vodnih ptic omogočajo objektivno oceno pomembnosti mednarodno in nacionalno pomembnih mokrišč (SCOTT & ROSE 1996, ŠTUMBERGER 1999) in so osnova varstvenih kriterijev Ramsarske konvencije. V prispevku so predstavljeni rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 v Sloveniji. Opravljeno je bilo petnajstič zapored.

2. Metoda ter vremenske in hidrološke razmere

Januarsko štetje vodnih ptic v organizaciji DOPPS – BirdLife Slovenia smo opravili 12. in 13.1.2002. Metoda štetja je opisana v ŠTUMBERGER (1997, 1998, 1999, 2000 & 2001). Šteli smo na vseh vodnih površinah v Sloveniji v sedmih števnih območjih. Štete so bile vse vrste vodnih ptic. Kormorani *Phalacrocorax carbo*, z izjemo Primorske, Obale in reke Kolpe, so bili preštetni na skupinskih prenočiščih. To velja tudi za galebe Laridae v notranjosti države. Večina mokožev *Rallus aquaticus* je bila preštetna s pomočjo metode predvajanja posnetka v okviru novoletnega štetja mokožev med 28.12.2001 in 11. 1. 2002 (Božič pisno).

Mrzlo vreme s skromnimi padavinami se je iz decembra 2001 nadaljevalo tudi v januar 2002. Povprečna temperatura zraka v drugi polovici decembra do vključno z datumom januarskega štetja je bila občutno pod dolgoletnim povprečjem. V nižinah se je najbolj ohladilo v dneh med 3. in 5.1., ko so se temperature spustile med -12,7 in -17,8 °C. Januarja 2002 se je na slovenskih rekah nadaljevalo hidrološko

sušno obdobje, značilno že za predhodne tri mesece v letu 2001. Pretoki rek so v povprečju dosegali 42% običajnih pretokov. Povprečna temperatura rek in jezer je bila v januarju za pol stopinje nižja od dolgoletnega povprečja (reke 3,8 °C, jezera 2,8 °C). V času štetja je bilo nad južno polovico Evrope še vedno območje visokega zračnega pritiska nad Alpami in Panonsko nižino. Na Primorskem, v Posočju, Gornjesavski dolini in v višjih legah je bilo jasno, drugod je večji del dneva prevladovala megla ali nizka oblačnost. Najvišje dnevne temperature so bile -3 do 3, na Primorskem 9 do 12 °C (MOP ARSO 2002).

3. Rezultati in razprava

Štetja se je udeležilo 217 popisovalcev. Na osnovi 577 poročil s posameznih lokalitet in odsekov vodotokov je bilo na sedmih števnih območjih v državi preštetih 56.009 vodnih ptic – največ v zgodovini IWC. Ugotovljenih je bilo kar 61 različnih vrst (tabela 1). Številčno so bile za vodne ptice najpomembnejša števna območja Drave, spodnje Save in Obale. Najštevilnejše vrste med štetjem so bile mlakarica *Anas platyrhynchos*, liska *Fulica atra*, rečni galeb *Larus ridibundus*, kormoran *Phalacrocorax carbo*, čopasta črnica *Aythya fuligula*, krehelj *Anas crecca*, rumenonogi galeb *Larus cachinnans*, zvonec *Bucephala clangula*, mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, labod grbec *Cygnus olor* in siva čaplja *Ardea cinerea* (> 1.000 osebkov). Med najredkejšimi so bili rdečegrlji slapnik *Gavia stellata*, zlatouhi ponirek *Podiceps auritus*, vranjek *Phalacrocorax aristotelis*, bela štorčja *Ciconia ciconia*, labod pevec *Cygnus cygnus*, snežna gos *A. caerulescens*, čipkasta raka *Calonetta leucophrys*, nevestica *Aix sponsa* (našteta opazovanja zadnjih treh alohotnonih vrst mora potrditi še Komisija za redkosti – KRED), mandarinka *A. galericulata*, dolgorepa raka *Anas acuta*, črna raka *Melanitta nigra*, črni martinec *Tringa erythropus* in mali galeb *Larus minutus* (1-3 osebkov).

V mreži 376 števnih odsekov rek in Obale na dolžini 1.302 kilometrov smo vodne ptice v januarju 2002 šteli na 1.077 kilometrih. Z delno izjemo

B. ŠTUMBERGER : Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 v Sloveniji

Tabela 1: Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 (IWC) v Sloveniji**Table 1:** Results of the mid-winter waterfowl counts in January 2002 (IWC) in Slovenia

Vrsta / Števno območje Species / Count area	Mura	Drava	Savinja	Spodnja	Zgornja Sava	Notr. in Sava	Obala Primor.	Skupno/ Total
rdečegrlji slapnik <i>G. stellata</i>							1	1
polarni slapnik <i>G. arctica</i>							54	54
mali ponirek <i>T. ruficollis</i>	83	664	14	401	257	57	37	1.513
čopasti ponirek <i>P. cristatus</i>	4	12	21	21	14		280	352
rjavovrati ponirek <i>P. grisegena</i>							8	8
zlatouhi ponirek <i>P. auritus</i>							1	1
črnovrati ponirek <i>P. nigricollis</i>							116	116
kormoran <i>Ph. carbo</i>	394	620	383	531	471	154	399	2.952
vranjek <i>Ph. aristotelis</i>							3	3
pritlikavi kormoran <i>Ph. pygmeus</i>		13						13
bobnarica <i>B. stellaris</i>	2	4		2		1		9
mala bela čaplja <i>E. garzetta</i>			1		1		59	61
velika bela čaplja <i>E. alba</i>	145	141	5	41	37	15	25	409
siva čaplja <i>A. cinerea</i>	161	247	153	220	343	75	67	1.266
bela štorclja <i>C. ciconia</i>						1		1
labod grbec <i>C. olor</i>	466	625	25	213	90	3		1.422
labod pevec <i>C. cygnus</i>		1						1
njivska gos <i>A. fabalis</i>	19	103		5				127
beločela gos <i>A. albifrons</i>	1	105			2		14	122
siva gos <i>A. anser</i>		1	2		11			14
snežna gos <i>A. caerulescens</i>		1						1
čipkasta rasa <i>C. leucophrys</i>		1						1
nevestica <i>A. sponsa</i>					2			2
mandarinka <i>A. galericulata</i>					1			1
žvižgavka <i>A. penelope</i>		4	5		7		515	531
konopnica <i>A. strepera</i>		4		2			2	8
kreheljc <i>A. crecca</i>	94	719	141	128	123	5	403	1.613
mlakarica <i>A. platyrhynchos</i>	2.875	11.624	2.564	5.231	3.970	1.049	1.005	28.318
dolgorepa rasa <i>A. acuta</i>		1						1
rasa žličarica <i>A. clypeata</i>	2				4		50	56
tatarska žvižgavka <i>N. rufina</i>					3			3
sivka <i>A. ferina</i>	13	298	54	56	18			439
čopasta črnica <i>A. fuligula</i>	20	1.813	25	39	16			1.913
črna rasa <i>M. nigra</i>							1	1
beloliska <i>M. fusca</i>							8	8
zvonec <i>B. clangula</i>	1	1.468		46	19		6	1.540
mali žagar <i>M. albellus</i>		150	8	6	2	3		169
srednji žagar <i>M. serrator</i>							95	95
veliki žagar <i>M. merganser</i>	11	109	7		61	2		190
belorepec <i>H. albicilla</i>	3	3			2	1		9

nadaljevanje tabele 1 / continuation of Table 1

Vrsta / Števno območje Species / Count area		Mura	Drava	Savinja	Spodnja	Zgornja Sava	Notr. in Sava	Obala Primor.	Skupno Total
mokož <i>R. aquaticus</i>		3	16		6	5	10	7	47
zelenonoga tukalica <i>G. chloropus</i>		33	13	10	64	102	27	1	250
liska <i>F. atra</i>		67	2.391	397	1.140	616	42	1.442	6.095
beločeli deževnik <i>Ch. alexandrinus</i>								10	10
priba <i>V. vanellus</i>								27	27
spremenljivi prodnik <i>C. alpina</i>								135	135
kozica <i>G. gallinago</i>			7			14	7	20	48
veliki škurh <i>N. arquata</i>			1					35	36
črni martinec <i>T. erythropus</i>								1	1
rdečenogi martinec <i>T. totanus</i>								103	103
zelenonogi martinec <i>T. nebularia</i>						1		3	4
pikasti martinec <i>T. ochropus</i>		13	23		4	7			47
mali martinec <i>A. hypoleucos</i>								7	7
črnohlavi galeb <i>L. melanocephalus</i>								5	5
mali galeb <i>L. minutus</i>				2					2
rečni galeb <i>L. ridibundus</i>		4	1.627	40	92	27	41	2.357	4.188
sivi galeb <i>L. canus</i>		5	484	4		8		45	546
rumenonogi galeb <i>L. cachinnans</i>			85	59	2	4	32	679	861
kričava čigra <i>S. sandvicensis</i>								21	21
vodomec <i>A. atthis</i>		5	7	18	22	10	12	19	93
povodni kos <i>C. cinclus</i>			5	65	10	45	14		139
Skupaj / Total		4.424	23.390	4.003	8.282	6.293	1.551	8.066	56.009

Obale so bile stoječe vode povsod po Sloveniji pod ledom. Pretočne akumulacije so bile zaledenele v celoti. Celotne reke so bile na posameznih odsekih 100% zaledenele, v povprečju so bili zaledeneli njihovi robovi do 25% površine. Lastnosti štetja vodnih ptic v januarju 2002 lahko opišemo takole: značilna sredozemsko-kontinentalna vrstna porazdelitev vodnih ptic v Sloveniji (ŠTUMBERGER 2000) je bila izrazita. Glede na rezultate štetja lahko h kontinentalnim vrstam v prihodnosti štejemo tudi belorepca *Haliaeetus albicilla*. Žvižgavk *Anas penelope*, sicer vrste z izrazito sredozemsko zimsko razširjenostjo, je bilo v notranjosti komaj za vzorec. Prvič je mala bela čaplja *Egretta garzetta* v času IWC v Sloveniji bila opažena tudi na dveh števnih območjih v notranjosti države: na Savinji pri Celju in Savi nedaleč od Kresnic (doslej samo na Obali in redko na Primorskem). Čopastih ponirkov *Podiceps cristatus* je bilo v notranjosti države razmeroma malo, a so bili opaženi povsod. Večina osebkov v notranjosti države se je zadrževala na rekah. Prvič po

zimi 1981-82 (ŠTUMBERGER 1985) je bila v času IWC v notranjosti države zabeležena večja skupina pritlikavih kormoranov *Phalacrocorax pygmeus*. Pojavljanje vrste v zadnjih treh letih na števnem območju Drave je v povezavi z velikim prenočiščem teh ptic na stari Dravi pri Prelogu na Hrvaškem (110 osebkov ob IWC 2002). Največja števila ptic v času IWC v zadnjih šestih letih so bila ugotovljena za malega ponirka *Tachybaptus ruficollis*, rjavovratega ponirka *Podiceps grisegena*, pritlikavega kormorana, bobnarico *Botaurus stellaris*, veliko belo čapljo *Egretta alba*, sivo čapljo, laboda grbca, mlakarico, zvonca, malega žagarja *Mergellus albellus*, belorepca, zelenonogo tukalico *Gallinula chloropus*, lisko, velikega škurha *Numenius arquata* in pikastega martinca *Tringa ochropus*. Gosi *Anser* sp. so bile maloštevilne domala po vsej Sloveniji; na tradicionalnih prenočiščih so njihove skupnosti razbili lovci. Konopnic *Anas strepera* je bilo prešteti komaj osem (8), med letoma 1997 in 2001 najmanj 26 in največ 49 osebkov. Naraščanje števila vodomca

B. ŠTUMBERGER : Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2002 v Sloveniji

Alcedo atthis se je prvič po letu 1997 zaustavilo. Posebnost IWC so bila velika števila vodnih ptic na števnih območjih zgornje in spodnje Save in vzhodno od tod. In pojav, ki ga doslej ob štetjih pri nas nismo zaznali: horizontalni premik vrst ptic, ki se skrivajo v poraščenih obrežjih, k odprti vodni površini zaradi zaledenosti robov rek. Največja števila malega ponirka, bobnarice in zelenonoge tukalice so očitno povezana prav s tem. Na drugi strani je zaledenost robov vodotokov negativno vplivala na populacijo mokožev *Rallus aquaticus*. Odkar štejemo to vrsto s pomočjo posnetka, je bilo prešteto najmanjše število teh ptic. Vodnih ptic na Primorskem je bilo malo, na Obali povprečno število. Glede ostrine vremenskih razmer bi pričakovali drugačno porazdelitev.

Vpliv na rezultate štetja je imel povsem nenadzorovani lov. Če smo ob prejšnjih štetjih poročali o skrb vzbujajočih razmerah, so v januarju 2002 razmere na terenu ušle iz civilizacijskih okvirjev. Poročevalci štetja so z izjemo Obale registrirali 23 lovskih incidentov po vsej državi. Ker so bile stoječe vode (in večina potokov) zamrznjene, se pred strelci vodne ptice niso imele kam umakniti.

4. Povzetek

Štetja vodnih ptic med 12. in 13.1.2002 (IWC) se je v Sloveniji udeležilo 217 popisovalcev. Na osnovi 577 poročil je bila na 7 števnih območij v državi prešteti 56.009 vodnih ptic. Ugotovljenih je bilo 61 vrst. Štete so bile vse vrste vodnih ptic. Kvantitativno so bile za vodne ptice najpomembnejša števna območja Drave, spodnje Save in Obale. Najštevilnejše vrste so bile mlakarica *Anas platyrhynchos*, liska *Fulica atra*, rečni galeb *Larus ridibundus*, kormoran *Phalacrocorax carbo*, čopasta črnica *Aythya fuligula*, krehelj *Anas crecca*, zvonec *Bucephala clangula*, mali ponirek *Tachybaptus ruficollis*, labod grbec *Cygnus olor* in siva čaplja *Ardea cinerea* (> 1000 osebkov). Z izjemo Obale so bile stoječe vode povsod po Sloveniji pod ledom. Pretočne akumulacije so bile zaledenele v celoti. Na posameznih odsekih so bile 100% zaledenele celó reke, v povprečju so bili njihovi robovi zaledeneli do 25% celotne površine. Horizontalni premiki ptic, ki živijo ob poraščenih obrežjih, k odprti vodni površini zaradi zaledenosti robov rek so bili izraziti. Tako so bila v Sloveniji ugotovljena največja števila malega ponirka, bobnarice, zelenonoge tukalice ipd. v zgodovini IWC. Vpliv lova na rezultate štetja je bil lokalno ali regionalno velik.

Summary

In the waterfowl census carried out in Slovenia on January 12th and 13th 2002 (IWC), 221 observers took part. On the basis of 577 reports, 56,009 aquatic birds were counted in seven count areas. 61 different species were registered. All water birds were counted. The most important in terms of the birds' numbers were the count areas of the Drava river, the lower Sava and the Slovene Littoral. The most abundant species during the census was the Mallard *Anas platyrhynchos*, followed by the Common Coot *Fulica atra*, Black-headed Gull *Larus ridibundus*, Great Cormorant *Phalacrocorax carbo*, Tufted Duck *Aythya fuligula*, Common Teal *Anas crecca*, Common Goldeneye *Bucephala clangula*, Little Grebe *Tachybaptus ruficollis*, Mute Swan *Cygnus olor* and Grey Heron *Ardea cinerea* (> 1000 individuals). With the exception of the Littoral, all standing waters in the country were frozen over, including the reservoirs. On average, rivers were 25 % icebound but in certain sections, 100%. There was a marked horizontal shift of birds living along the overgrown banks towards open water surfaces, due to the icebound edges of the rivers. Thus the numbers of Little Grebes, Bitterns, Common Moorhens, etc. observed were greatest in the history of the IWC. The impact of hunting on the results of the counts was considerable, both locally and regionally.

Zahvala: Franc Ferk, Willibald Stani, Danica Barovič, Cvetka Marhold, Petra Radolič, Bojan Weitzer, Franc Kosi, Branko Bakan, Uroš Koštric, Branko Vajndorfer, Borut Ficko, Igor Kolenko, Željko Šalamun, Ana Klemenčič, Gorazd Klemenčič, Franjo Sušec, Alenka Kolenko, Janez Kolenko, Bernarda Novak, Ernest Bedič, Marjan Vaupotič, Anton Lejko (**Mura**), Gorazd Mlakar, Davorin Vrhovnik, Igor Stražišnik, Franc Bračko, Breda Bobovnik, Anja Prah, Miha Groegl, Nace Štruc, Blaž Štruc, Eva Žunko, Janja Vajs, Gregor Novak, Stanko Jamnikar, Jakob Smole, Tilen Basle, Rok Tuš, Smiljan Bačani, Aleš Tomažič, Matjaž Premzl, Luka Božič, Tatjana Koren, Tom Strojnik, David Vujinovič, Simon Komar, Matjaž Kerček, Suzana Burjan, Tina Štebih, Dejan Štebih, Mihaela Žigman, Franc Muzek, Tadej Trstenjak, Miroslav Vamberger, Darja Slana, Dominik Bombek, Rene Jeromel, Borut Štumberger, Karmen Štumberger, Ljubo Vaupotič, Anton Simonič, Boris Kočever, Jure Kočever, Tadej Hercog, Bojana Vračko, Andrej Šorgo, Darja Remsko, Tanja Fišer, Angela Fras, Ana Janžekovič, Franc Janžekovič, Danica Kušter, Albin Kunst, Vladka Tucovič, Iztok Vreš, Venčeslav Kmetec, Katja Božičko, (**Drava**), Anton Kladnik,

Franc Fužir, Denis Vengust, Miha Kronovšek, Mojmir Kosi, Natalija Krušič, Egidij Čater, Janez Ocvirk, Vinko Andoljšek, Karel Dajčman, Stane Pisanec, Rajko Čater, Zdravko Podhraški, Karmen Podhraški, Drago Kopriva, Boštjan Pokorni, Andreja Zupanc, Miroslav Jurak, Primož Sedminek, Dane Galonja, Janez Senegačnik, Marija Sodja Kladnik, (**Savinja**), Janez Gregori, Tomaž Jančar, Miha Klinar, Tomaž Mihelič, Nace Mihelič, Aleš Smolej, Nataša Šalaja, Nataša Gorjanc, Henrik Ciglič, Anton Trebar, Marko Trebušak, Miha Štular, Jožef Osredkar, Andrej Zupanc, Jernej Peternel, Dare Fekonja, Dušan Sova, Aleš Škorjanc, Mitja Denac, Katarina Denac, Alenka Ivačič, Aleš Klemenčič, Damijan Denac, Luka Korošec, Sava Osole, Andrej Stergaršek, Andrej Sovinc, Jože Kozamernik, Tomaž Remžgar, Eva Vukelič, Tanja Benko, Urša Koce, Živa Pipan, Rudolf Tekavčič, Jolanda Strnad, Igor Kovše, Jošt Stergaršek, Boža Majstorovič, Vojko Havliček, Darja Majstorovič, Ivan Esenko, Irena Pavlin, Valerija Strežek, Ivica Kogovšek, Ivan Kogovšek, Primož Bizjan, Zlata Vahčič (**zgornja Sava**), Milko Plahuta, Marjan Kolšek, Boštjan Grošel, Anto Andrič, Denis Gojkovič, Iztok Gojkovič, Marjan Gobec, Jolanda Gobec, Dušan Klenovšek, Danilo Brečko, Sonja Budna, Pavel Šet, Hrvoje Oršanič, Miro Perušek, Ivan Kovačič, Anton Založnik, Edvard Blatnik, Rudi Omahen, Marjan Kumelj, Urška Zupančič, Lea Kumelj, Erna Reinkober, Andrej Hudoklin, David Kaps, Agna Škof, Janez Smole, Darka Pečnik, Marjan Jenko, Jože Pečnik, Franc Pavkovič, Jože Robič, Irena Ivančič, Majda Bračika, Jože Bračika, Martina Peterlin, Martin Kus, Božo Kelher, Vlado Lopatič, Matic Prah, Bojan Hrovatič, Marinka Kastelic, Anonimus, Marko Masterl (**spodnja Sava**), Primož Kmecl, Leon Kebe, Bogdan Lipovšek, Brane Koren, Nataša Adlešič-Barba, Mika Kocjančič, Drago Telič, Jožica Kavčič, Jurij Mikuletič, Milan Fakin, Peter Grošelj, Tomaž Berce, Darjo Bon, Erik Šinigoj, Marko Devetak, Boštjan Surina, Peter Krečič, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Milovan Keber (**Notranjska in Primorska**), Borut Rubinič, Al Vrezec, Tina Rabzelj, Lenart Cenčič, Peter Trontelj, Borut Mozetič, Dušan Šuštaršič, Dario Markežič (**Obala**) so popisovali in poročali o vodni pticah. Opravičil se je Miha Žnidaršič. Vsem kolegom gre za otjaško opravljeno delo pristčna zahvala. To pa velja tudi za družbo Mobitel, ki je ponovno podprla izvedbo januarskega štetja vodnih ptic.

5. Literatura

MOP ARSO (2002): Mesečni bilten 9 (1): 1-34.

- MOOIJ, J.H. (1999): The International Waterbird Census in Germany. Vogelwelt 120, Suppl.: 243-252.
- ROSE, P.M. & D.A. SCOTT (1997): Waterfowl Population Estimates. 2nd edition. Wetlands International Publ. 44, Wagenigen.
- SCOTT, D.A. & P.M. ROSE (1996): Atlas of Anatidae Population in Africa and western Eurasia. Wetlands International Publ. 41.
- ŠTUMBERGER, B. (1985): Prezimovanje pritlikavega kormorana *Phalacrocorax pygmeus* na Ptujskem in Ormoškem jezeru. Acrocephalus 6 (23): 2-5.
- ŠTUMBERGER, B. (1997): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1997 v Sloveniji. Acrocephalus 18 (80-81): 29-39.
- ŠTUMBERGER, B. (1998): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1998 v Sloveniji. Acrocephalus 19 (87-88): 36-48.
- ŠTUMBERGER, B. (1999): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 1999 v Sloveniji. Acrocephalus 20 (92): 6-22.
- ŠTUMBERGER, B. (2000): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2000 v Sloveniji. Acrocephalus 21 (102-103): 271-274.
- ŠTUMBERGER, B. (2001): Rezultati štetja vodnih ptic v januarju 2001 v Sloveniji. Acrocephalus 22 (108): 171-174.

Prispelo / Arrived: 20.3.2002

Sprejeto / Accepted: 23.9.2002